

Spelling en telling. Of DT gespeld en geteld.

1 januari 1981

Auteur: Jef Pepermans

Volume: 11

Nummer: extra nummer

Pagina's: 55-70

Documenten

- [vonk_jrg11_074.pdf](#)

spelling en telling of dt gespeld en geteld ook in china was het schrijfberoep in handen van een kleine klasse van beampten het woud der penselen die er ook weinig behoefte aan gehad zullen hebben hun kunde en dus hun inkomen aan het volk prijs te geven ge booi je a in spelling wolters noordhoff groningen 1979 inleiding uit mijn middelbare schooltijd herin n e r i k me een leraar nederlands die bij de verbetering van onze opstellen de vrij cryptische afkorting thv hanteerde wat dan achteraf bleek te betekenen tot hiër verbeterd ze prijkte in je opstel naast de eerste en mogelijk dus ook enige dtfout die je als 14 jarige gepleegd had dit is mi een typisch symptoom van de aandoening ortho graphospasmus of spelling kram p z i e h i e r o v e r h e t a r t i k e l z i e k e n z o r g e n g e z o n d h e i d s b e l e i d e v e n e e n s i n d e z e b u n d e l e e n b e p a a l d f a c e t v a n d e s p e l l i n g i n c a s u d e e i n d l e t t e r d o f t o f d t b i j w e r k w o o r s v o r m e n w o r d t a l s h e t w a r e g e c a n o n i s e e r d e n m e t b u i t e n n i s s i g e b e l a n g r i j k h e i d o m k l e e d o v e r t r e d i n g e n e r t e g e n k r i j g e n d a n h e t k a r a k t e r v a n m a j e s t e i t s s c h e n n i s e n w o r d e n b e s t r a f t m e t m a a t r e g e l e n d i e e v e n e e n s i n d e s f e e r v a n h e t s a c r o s a n c t e l i g g e n e r z o u e e n k l e u r r i j k e b l o e m l e z i n g t e v u l l e n z i j n m e t d e r g e l i j k e a n e k d o t e s i v m d i e b e r u c h t e d t f o u t 1 e r z i t t e n e c h t e r o o k h e e l w a t m i n d e r p r e t t i g e k a n t e n a a n d e z e z a a k v a s t i k n o e m e r z o m a a r e n k e l e v o o r d e v u i s t w e g w a a r o m h e b b e n l e e r k r a c h t e n h e t z o o p d i e d t f o u t e n g e m u n t k o m e n d i e d a n z o v a a k v o o r h o e s t o r e n d z i j n z e v o o r d e c o m m u n i c a t i e h o e k o m t h e t d a t m e n s e n d e r g e l i j k e f o u t e n b l i j v e n m a k e n i s d a t r e g e l s y s t e e m d a n z o m o e i l i j k w a t h e b b e n w e d a n a l d i e j a r e n o p s c h o o l n i e t g e l e e r d e n a l s l e e r k r a c h t e n d a n z o h a n d i g z i j n i n h e t o p s p o r e n v a n d e r g e l i j k e e n a n d e r e s p e l l i n g f o u t e n s o m m i g e n l i j k e n w e l t e b e h o r e n t o t d e b o b s f d e b i j z o n d e r e o p s p o r i n g s b r i g a d e v o o r s p e l l i n g f o u t e n w a t d o e n z e d a n a c h t e r a f m e t d e l e e r l i n g e n z i j n s p e l l i n g p r o b l e e m d e s i t u a t i e v a n h e t s p e l l i n g o n d e r w i j s k u n n e n w e i n h o g e m a t e

problematisch noemen het spellingsysteem is vrij complex le re n s p e l l e n op z i c h i s eveneens een i n g e w i k k e l d cognitatief psychologisch proces en tenslotte wordt de h e l e s i t u a t i e nog een b e h o o r l i j k stuk i n g e w i k k e l d e r gemaakt door de o p v a t t i n g e n en waarden die i e d e r van ons e r i v m s p e l l i n g e n s p e l l i n g b e h e e r s i n g op nahoudt we mogen gerede l i j k aannemen dat l e e r k r a c h t e n e r g begaan z i j n met de s p e l l i n g v a a r d i g h e i d van hun l e e r l i n g e n maar vaak b l i j k t dat vonk 13de j g e x t r a nummer s p e l l i n g 55 zij precies datgene doen wat het bereiken van dat doel verhindert het wordt m i d e hoogste t i j d dat de spellingproblematiek met gezond v e r s t a n d benaderd wordt zo i s o m wetenschappelijk onderzoek n o d i g om r e l e v a n t e e n v a l i d e gegevens t e v e r s c h a f f e n o v e r a l l e r l e i a s p e c t e n van het probleem hoe ingewikkeld i s o n z e s p e l l i n g wat doet een taalgebruiker a l s h i j s p e l t wat g e b e u r t e r i n o n s h u i d i g s p e l l i n g o n d e r 1 w i j s op de verschillende onderwijsniveaus en hoe leer je i n f e i t e s p e l l e n e n k e l op b a s i s van d e r g e l i j k e e x a c t e gegevens kan een meer efficiënte d i d a c t i e k o n t w i k k e l d worden onderzoek en materiaal hoe b e l a n g r i j k z i j n i n f e i t e die beruchte dt fouten om op d i e v r a a g e e n z i n n i g antwoord t e kunnen geven moet je weten waar en hoe vaak de m o g e l i j k h e i d t o t f o u t voorkomt dat b e t e k e n t meteen dat je z i c h t moet hebben op de s p r e i d i n g van de werkwoordsvormen i n h e t n e d e r l a n d s e e n k l e i n e s t e e k proef zie het artikel zie ken z o r g e n g e z o n d h e i d s b e l e i d toonde aan dat een onderzoek op ruimere s c h a a l b e s t z i n v o l l e r e s u l t a t e n zou o p l e v e r e n daartoe g e b r u i k t e i k v o l g e n d m a t e r i a a l l het corpus g e s c h r e v e n n e d e r l a n d s u i t u i t d e n boogaart 1975 t e n b e l o p e van 600 000 woorden aangezien de g e m i d d e l d e f r e q u e n t i e van het werkwoord i n g e s c h r e v e n n e d e r l a n d s 17 83 b e d r a a g t gaat het h i e r om 107 000 werkwoordsvormen ik noem d i t i n h e t v e r v o l g van d i t a r t i k e l bestand a 2 bestand b i s e e n c o m b i n a t i e van s p e l l i n g w i j z e r p r a x i s 14 en u i t d e n boogaart 1 975 p r a x i s 14 g e e f t e e n l i j s t van 1024 frequente werkwoorden daarvan z i j n e r 405 met e e n f r e q u e n t i e van 30 en meer deze f r e q u e n t i e i s e c h t e r e e n vaag gegeven het gaat a l d u s d e a u t e u r s van s p e l l i n g w i j z e r om de som van de f r e q u e n t i e s van d e v e r s c h i l l e n d e vormen van een werkwoord i n u i t d e n boogaart 1975 z o k r i j g t het werkwoord werken i n p r a x i s 14 d e f r e q u e n t i e 331 wanneer we d i t g e t a l c o n t r o l e r e n i n u i t d e n boogaart 1975 v i n d e n we volgende gegevens werk 3 werkt 57 werken 140 werkte 38 werkten 17 gewerkt 34 dat g e e f t e e n t o t a l van 289 voegen we d a a r b i j d e a a n t a l l e n van h e t o n v o l t o o i d deelwoord 34 en ook de a a n t a l l e n voor de vormen u i t h e t g e s p r o k e n n e d e r l a n d s 66 dan komen we a a n e e n t o t a l f r e q u e n t i e van 389 d e gegevens i n p r a x i s 14 b l i j k e n dus n i e t a l l e n vaag t e z i j n maar t e v e e n s o n n a u w k e u r i g daarom werd van d i e 405 werkwoorden met e e n f r e q u e n t i e van 30 en meer d e f r e q u e n t i e van e l k e werkwoordsvorm opge z o c h t i n u i t d e n boogaart 1975 56 3 t e n s l o t t e werden ongeveer 10 000 werkwoordsvormen g e t u r f d u i t v r i j e o p s t e l l e n van d e l a g e r e s c h o o l 5de en 6de l e e r j a a r ook h i e r v a n werden d e f r e q u e n t i e s van vormen berekend d

itnoem ik bestand c 2 bij frequentie tellingen moeten we onderscheid maken tussen type s en token s een type is een vorm die als zodanig voorkomt ongeacht zijn frequentie bv wordt gaan zong wanneer we het aantal keren dat zo n vorm voorkomt gaan samentellen dan hebben we te maken met token s zo is in uit den boogaart 1975 het type wordt vertegenwoordigd door liefst 1415 tokens voor gaan is dat 623 voor zong 15 spreiding van werkwoordsvormen als categorie tabel geeft een beeld van de spreiding van werkwoordsvormen als categorie in het geschreven nederlands uitgedrukt in voor de berekening werd gebruikt gemaakt van bestand uit den boogaart 1975 en bestand cvrije opstellen uit de lagere school zowel de spreiding van type s als tokens werd berekend voor elk bestand vandaar tweemaal twee reeksen getallen aangezien zijn zeer lage frequentie werd geen rekening gehouden met het onvoltooid deelwoord de cijfers 1 tot 6 in de bovenste kolom duiden de grammaticale werkwoordsvormen aan nl 1 e eerste vorm 1 ste pers enk te g tijd in versie v o r m 2 de pers gebiedende wijs 2 tweede vorm 2 de 3 de pers enk te g tijd 3 derde vorm 1 ste 2 de 3 de pers mv te g tijd noem vorm 4 vierde vorm 1 ste 2 de 3 de pers enk ver l tijd 5 vijfde vorm 1 ste 2 de 3 de pers mv ver l tijd 6 zesde vorm voltooid deelwoord tabel 1 spreiding van werkwoordsvormen in 1 2 3 4 5 6 types 4 46 15 96 33 78 13 01 5 36 27 42 a tokens 3 65 26 91 30 23 18 73 4 23 16 25 types 7 62 10 05 32 08 20 44 10 64 19 18 c 9 64 11 17 33 52 13 57 7 65 tokens 24 45 wat onmiddellijk opvalt is het verschil in percentages tussen de twee bestanden enkel voor de derde vorm liggen de cijfers dicht bij elkaar op vallen dit is ook de hogere frequentie van eerste vormen in de kindertaal dat geldt 57 eveneens voor de beide verlede tijd vormen v i e r d e en v i j f d e vorm opposities en concurrenten een belangrijke oorzaak van fouten bij de werkwoords spelling is het bestaan van grammaticaal bepaalde homofonen de klankvorm gebeurt moet afhankelij k van de context geschreven worden als j gebeurt of gebeurd a s s i n k 1980 noemt deze vormen reele concurrenten er zijn twee mogelijke schrijfwijzen voor een klankvorm en slechts 1 ervan is in de gegeven omstandigheden correct het is erg waarschijnlijk dat een taalgebruiker vaak de meest vertrouwde de meest frequente vorm zal schrijven uit de oppositie bepaalt bepaald zal hij de voorkeur geven aan bepaald met de precisie omwille van de veel hogere frequentie van deze vorm 68 tot de vorm bepaalt 10 hoe groter het verschil in frequentie tussen concurrente vormen hoe zwakker de concurrentie in het spellingsysteem van het werkwoord komen er 5 verschillende opposities voor nl o p p o s i t i e a vorm 1 v s vorm 2 bv word wordt o p p o s i t i e b vorm 2 v s vorm 6 bv betekent betekend o p p o s i t i e c vorm 1 vorm 6 v s vorm 2 bv aanvaard aanvaardt o p p o s i t i e d vorm 3 v s vorm 5 bv praten praatte n o p p o s i t i e e vorm 4 v s vorm 6 attributief gebruikt bv aanvaardde aanvaarde de frequentie van deze concurrente vormen werd opgezocht in bestand b werkwoorden met een frequentie van 30 en meer 3

de vijflijstenvolgen hierna met telkens een korte toelichting het getal tussen haakjes achter elke vorm duidt de frequentie aan zoals vermeld in uitden boog aart 1975 een streepje betekent dat de betreffende vorm daarin niet voorkomt de oppositieparen werden in degressieve volgorde naar frequentie gerangschikt en bijgelijke aantallen alfabetisch scheidbaar samengestelde werkwoorden werden opgenomen in hun aan elk aar geschreven vorm de frequenties van gescheiden en aaneengeschreven vormen werden samengesteld 58 tabel 2 oppositie a vorm 1 vs vorm 2 1 word 31 wordt 1 415 2 vind 89 vindt 151 1 3 houd 22 houdt 109 1 4 antwoord 4 antwoordt 8 5 vermoed 2 vermoedt 9 6 geld geldt 60 7 leid leidt 37 8 bied biedt 34 9 bevind bevindt 23 10 luid luidt 21 11 treed treedt 13 12 geschied geschiedt 12 13 rijd rijdt 12 14 schud schudt 11 15 inhoud inhoudt 9 16 lijd lijdt 9 17 meld meldt 9 18 aanvaard aanvaardt 7 19 bezighoud bezighoudt 7 20 plaatsvind plaatsvindt 7 21 onderscheid onderscheidt 7 22 aanduid aanduidt 6 23 vermeld vermeldt 6 24 verbind verbindt 5 25 besteed besteedt 4 26 brand brandt 4 27 beïnvloed beïnvloedt 3 28 voorbereid voorbereidt 3 29 aanbied aanbiedt 2 30 aanhoud aanhoudt 2 31 bind bindt 2 32 red redt 2 33 uitbreid uitbreidt 2 34 verbied verbiedt 2 35 zend zendt 2 36 afleid afleidt 37 beantwoord beantwoordt 38 ophoud ophoudt 39 overlijd overlijdt 40 scheid scheidt 41 s n i j d snijdt 42 verantwoord verantwoordt toelichting bij tabel 2 1 deze oppositie treedt op bij werkwoorden waarvan de stam e i n d i g t op d 2 het aantal oppositieparen bedraagt 42 daarvan zijn er slechts 5 v o l l e d i g daarnaast zijn er 7 die t o t a l o n t b r e k e n van de o v e r i g e 30 komt s l e c h t s een vorm v o o r waardoor de c o n c u r r e n t i e verzwakt wordt 59 3 de f r e q u e n t i e van de tweede vormen d t l i g t m e r k e l i j k hoger dan die van de r e s p e c t i e v e l i j k e e e r s t e vormen voor de t y p e s b e d r a a g t d e v e r h o u d i n g t g o 35 voor de tokens 148 t g o 2 015 de zo gewraakte d t f o u t zou wel eens te maken kunnen hebben met de hogere f r e q u e n t i e van de tweede vormen 4 van e e n z e l f d e grondwoord komen v e r s c h i l l e n d e a f g e l e i d e vormen v o o r b v i n d e n bevinden p l a a t s v i n d e n houden inhouden aanhouden bezighouden ophouden de s p e l l i n g van deze vormen i s v o l l e d i g a n a l o o g op grond daarvan kan men de f r e q u e n t i e van houdt 109 inhoudt 9 b e z i g h o u d t 7 aanhoudt 2 en ophoudt samentellen de o p p o s i t i e wordt dan houd 22 v s houdt 127 5 bij de werkwoorden r i j d e n en houden v e r v a l t de o p p o s i t i e wanneer de e e r s t e vorm g e s p e l d wordt zonder d i k h o u i k r i j 6 de nummers 5 1 2 1 8 23 25 27 28 37 en 42 d u i k e n opnieuw op i n o p p o s i t i e c z i e d a a r o v e r m e e r a l d a a r tabel 3 oppositie b vorm 2 v s vorm 6 1 betekent 134 betekend 6 2 gebeurt 69 gebeurd 62 3 vertelt 54 verteld 51 4 bepaalt 10 bepaald 68 5 bedoelt 23 bedoeld 50 6 beschouwt 15 beschouwd 57 7 verandert 14 veranderd 42 8 verklaart 18 verklaard 31 9 betaalt 8 betaald 32 10 ontwikkelt 8 ontwikkeld 28 11 overtuigt 3 overtuigd 33 12 verdient 18 verdiend 16 13 bevestigt 5 bevestigd 27 14 vertoont 19 vertoond 12 15 behandelt 7 behandeld 21 16 belooft 13 beloofd 11 17 verdeelt 2 verdeeld 20 18 verzorgt 8 verzorgd 12 19 gelooft 17 geloofd 2 20 verhoogt 2 verhoogd 17 21 bewaart 5 bewaard 13 22 herhaalt 6 herhaald 11 23 verleent 3 verleend 14 24 benoemt 2 benoemd 14 25 be-

zorgt 8 bezorgd 7 26 erkent 3 erkend 11 27 vervult 5 vervuld 8 28 beleeft 5
 beleefd 6 29 verlangt 8 verlangd 3 30 herkent 4 herkend 5 31 vertrouwt 2
 vertrouwd 6 32 herstelt 2 hersteld 5 60 33 behoort 44 behoord 34 behoeft 32 be-
 hoeft 35 verbaast verbaasd 25 36 verwi j d e r t verwi j derd 24 37 beschermt
 beschermd 19 38 herinnert 14 herinnerd 39 verschilt 12 verschild 40 verkeert 11
 verkeerd 41 bevordert bevorderd 9 42 verveelt 2 verveeld toelichting b i j tabel 3
 1 deze o p p o s i t i e t r e e d t o p b i j zwakke werkwoorden waarvan de stam e i
 n d i g t o p een m e d e k l i n k e r d i e n i e t voorkomt i n t k o f s c h i p of o p
 een k l i n k e r e n voorafgegaan wordt door een van de volgende v o o r v o e g s e
 l s a a n b e g e h e r o n t o v e r 2 het aantal oppositieparen bedraagt 42 daarvan zi-
 j n e r 32 v o l l e d i g d e o v e r i g e 10 z i j n o n v o l l e d i g v a n d e z e 10 z i j n e
 r 6 waarvan de zesde vorm o n t b r e e k t e n 4 w a a r v a n d e e e r s t e v o r m o n t b
 r e e k t 3 het g l o b a l e verschil i n frequentie t u s s e n tweede en zesde vor-
 m e n i s v e e l m i n d e r g e p r o n o n c e e r d d a n i n o p p o s i t i e a v o o r d e t y p e s l i g
 t d e v e r h o u d i n g i n a a n t a l l e n 38 t g o 37 v o o r d e t o k e n s 615 t g o 778 t
 a b e l 4 o p p o s i t i e c v o r m 2 v s v o r m 6 1 a a n v a a r d t 7 a a n v a a r d 21 2 v e r m e l d t
 6 v e r m e l d 21 3 b e s t e e d t 4 b e s t e e d 18 4 g e s c h i e d t 12 g e s c h i e d 6 5 v o o r b e r e i d t 3
 v o o r b e r e i d 15 6 v e r m o e d t 9 v e r m o e d 4 7 b e i n v l o e d t 3 b e i n v l o e d 6 8 v e r a n t w o o r d t
 v e r a n t w o o r d 22 9 b e a n t w o o r d t b e a n t w o o r d 9 t o e l i c h t i n g b i j t a b e l 4 1 d e z e o p p
 o s i t i e i s e e n v a r i a n t v a n o p p o s i t i e a e n t r e e d t o p b i j d e z e l f d e
 s o o r t w e r k w o o r d e n z w a k k e w e r k w o o r d e n w a a r v a n d e s t a m e i n d i g t o p d h e t
 k r i t i s c h k e n m e r k v a n d e w e r k w o o r d e n u i t d e z e o p p o s i t i e i s d e a a n
 w e z i g h e i d v a n e e n v o o r v o e g s e l a a n b e g e h e r o n t o v e r v e r v o o r h e t v o
 l t o o i d d e e l w o o r d w o r d t d a n g e v o r m d z o n d e r p r e f i x g e w a a r d o o r h e t q u a s
 p e l l i n g i d e n t i e k i s m e t d e e e r s t e v o r m 2 i n f e i t e z i j n e r h i e r d u s 3
 v o r m e n i n h e t s p e l n a a s t d e v o r m e n 2 e n 6 d e r e e l e c o n c u r r e n t e n i s
 e r o o k d e e e r s t e v o r m d i e h e t s p e l l i n g b e e l d v a n d e z e s d e v o r m 61
 h e r n e e m t e n m o g e l i j k b e k r a c h t i g t d i t g e v a l d o e t z i c h e n k e l v o o r b i j h e t
 w e r k w o o r d v e r m o e d e n w a a r h e t v o l t o o i d d e e l w o o r d m e t f r e q u e n t i e 4 s t e u n k r i
 j g t v a n d e e e r s t e v o r m m e t e e n f r e q u e n t i e 2 a l l e o v e r i g e e e r s t e
 v o r m e n v a n d e z e o p p o s i t i e o n t b r e k e n z i e o p p o s i t i e a d e g e t a l l e n t u s s e
 n h a a k j e s b i j d e z e s d e v o r m e n v e r w i j z e n d a n o o k u i t s l u i t e n d n a a r
 d e f r e q u e n t i e v a n h e t v o l t o o i d d e e l w o o r d 3 h e t a a n t a l o p p o s i t i e p a r e n i
 s 9 w a a r v a n 7 v o l l e d i g v o o r d e t y p e s b e d r a a g t d e v e r h o u d i n g 7 t g o 9
 v o o r d e t o k e n s 44 t g o 122 d e z e s d e v o r m i s d u s m e r k e l i j k f r e q u e n t e r d a n
 d e t w e e d e t a b e l 5 o p p o s i t i e d v o r m 3 v s v o r m 5 1 p r a t e n 121 p r a a t t e n 3 p r a a t t e
 11 14 2 w a c h t e n 77 w a c h t t e n 3 w a c h t t e 18 21 3 l e i d e n 64 l e i d d e n 9 l e i d d e 14 23 4
 t r a c h t e n 31 t r a c h t t e n 6 t r a c h t t e 9 15 5 a a n v a a r d e n 25 a a n v a a r d d e n 2 a a n v a a r d d e
 2 4 6 o n t m o e t e n 18 o n t m o e t t e n 6 o n t m o e t t e 11 17 7 b e s t e d e n 19 b e s t e e d d e n 2
 b e s t e e d d e 3 5 8 h e t e n 15 h e e t t e n 2 h e e t t e 12 14 9 a c h t e n 9 a c h t t e n 3 a c h t t e 7 10
 10 a n t w o o r d e n 7 a n t w o o r d d e n 2 a n t w o o r d d e 51 53 11 b r a n d e n 6 b r a n d d e n 2
 b r a n d d e 5 7 12 v e r w a c h t e n 64 v e r w a c h t t e n v e r w a c h t t e 15 13 b e a n t w o o r d e n 19
 b e a n t w o o r d d e n b e a n t w o o r d d e 5 14 r i c h t e n 19 r i c h t t e n r i c h t t e 16 15 k o s t e n 17
 k o s t t e n k o s t t e 11 16 m e l d e n 12 m e l d d e n m e l d d e 5 17 v e r m o e d e n 12 v e r m o e d d e n
 v e r m o e d d e 2 18 g e s c h i e d e n 6 g e s c h i e d d e n g e s c h i e d d e 8 19 s c h e i d e n 4 s c h e i d d e n

scheidde 2 20 vermelden 3 vermeldden vermeldde 4 21 luiden 2 luidden luidde 7
22 berusten 13 berustten berustte 23 uitbreiden 12 uitbreidden uitbreidde 24 bein-
vloeden 11 beinvloedden beinvloedde 25 voorbereiden 10 voorbereidden voor-
bereidde 26 aanduiden 7 aanduidden aanduidde 27 onderscheiden 7 onderscheid-
den onderscheidde 28 afleiden 5 afleiden afleidde 29 oprichten 3 oprichtten
oprichtte 30 zuchten zuchtten zuchtte 16 31 verantwoordden verantwoordden ver-
antwoordde 32 verplichten verplichtten verplichtte toelichting bij tabel 5 1 deze
o p p o s i t i e t r e e d t o p b i j z w a k k e w e r k w o o r d e n w a a r v a n d e s t a m e i n d i g t
o p d o f t 2 o o k b i j d e z e o p p o s i t i e i s e e n d e r d e v o r m i n h e t s p e l d e v e r l e
d e n t i j d s v o r m e n v a n e n k e l v o u d e n m e e r v o u d v e r s c h i l l e n s l e c h t s d o o r
d e a a n w e z i g h e i d a f w e z i g h e i d v a n d e e i n d n v o o r d e r e s t z i j n b e
i d e v o r m e n i d e n t i e k q u a s p e l l i n g v a n d a a r d a t i n e e n d e r d e k o l o m d e v
i e r d e v o r m e n e n h u n f r e q u e n t i e o p g e n o m e n w e r d e n e n s a m e n g e s t e l d
m e t d e f r e q u e n t i e v a n d e r e s p v i j f d e v o r m e n i n h o e v e r r e d e z e v i e r d e
v o r m d e c o n c u r r e n t i e t u s s e n d e a n d e r e e c h t b e i n v l o e d i s e e n o p e n v r a a g e c
h t e t e g e n h a n g e r s a l s b v p r a t e t r a c h t e k o s t e e n z b e s t a a n w e l i n t h e
o r i e a a n v o e g e n d e w i j s m a a r z i j n z o g o e d a l s v e r d w e n e n i n h e t h u i d i g t a a l
g e b r u i k d a a r b i j k o m t n o g d a t d e g r a m m a t i c a l e e n s y n t a c t i s c h e
f u n c t i e v a n d i e v o r m e n e n k e l v o u d o f m e e r v o u d v o o r d e t a a l g e b r u i k e r w a
a r s c h i j n l i j k e r g d u i d e l i j k i s d a a r o m w e r d e n d e f e i t e l i j k e o p p o s
i t i e p a r e n i n e e n d u b b e l e k a d e r g e p l a a t s t 3 h e t t o t a a l a a n t a l o p p
o s i t i e p a r e n i s 32 o p g r o n d v a n d e a a n w e z i g h e i d v a n d e v i e r d e v o r m k u n
n e n w e v i e r r e e k s e n o p p o s i t i e p a r e n o n d e r s c h e i d e n e r z i j n 11 v o l w a a r d i g e o
p p o s i t i e s t e v e n s a l l e b i j g e s t a a n d o o r e e n v i e r d e v o r m n e g e n o p p
o s i t i e p a r e n z i j n o n v o l l e d i g d o o r d a t d e v i j f d e v o r m o n t b r e e k t
m a a r d e v i e r d e v o r m i s a a n w e z i g b i j 8 o p p o s i t i e p a r e n o n t b r e k e n
z o w e l 5 d e a l s 4 d e v o r m w a a r d o o r d e c o n c u r r e n t i e v e r v a l t z o v e r v a l
t o o k d e c o n c u r r e n t i e b i j z u c h t e n d o o r d a t e n k e l d e 4 d e v o r m a a n w e z i g
i s e n t e n s l o t t e z i j n e r 2 w a a r v a n a l l e v o r m e n o n t b r e k e n d e v e r h o
u d i n g i n a a n t a l l e n b e d r a a g t v o o r d e t y p e s 29 t g o 11 e n 21 v o o r d e 4 d e
v o r m v o o r d e t o k e n s l i g g e n d e c i j f e r s v e r u i t m e k a a r 618 t g o 40 e n 218
v o o r d e 4 d e v o r m 4 d e l a g e f r e q u e n t i e e n h e t o n t b r e k e n v a n d e 5 d e v o r m i
s o p v a l l e n d e n k e l e 4 d e v o r m e n s c o r e n h o o g w a a r b i j v o o r a l d e
v o r m a n t w o o r d d e v e r b o v e n d e a n d e r e u i t s t e e k t w a a r z i t t e n n u i n f e i t
e a l d i e m o e i l i j k e d i c t e e v o r m e n a l s v e r b r a n d d e n s m e e d d e n v e r g o e d
d e n v e r p a n d d e n e n z t a b e l 6 o p p o s i t i e e v o r m 4 v s v o r m 6 a t t r i b u t i e f g e b r u i k t 1
v e r m e l d d e 4 v e r m e l d e 6 2 a a n v a a r d d e 2 a a n v a a r d e 2 3 v e r w a c h t t e 15 v e r w a c h t e 9
4 o n t m o e t t e 11 o n t m o e t e 5 g e s c h i e d d e 8 g e s c h i e d e 6 v e r p l i c h t t e v e r p l i c h t e 8 7 v e
r a n t w o o r d d e v e r a n t w o o r d e 6 8 b e a n t w o o r d d e 5 b e a n t w o o r d e 9 b e s t e e d d e 3 b e s t
e d e 10 b e i n v l o e d d e b e i n v l o e d e 2 11 v e r m o e d d e 2 v e r m o e d e 12 b e r u s t t e b e r u s t e
13 v o o r b e r e i d d e v o o r b e r e i d e c o n c u r r e n t e n i n m i n d e r e m a t e 1 r i c h t t e 16 g e r i c h t e
13 2 l e i d d e 14 g e l e i d e 4 3 a c h t t e 7 g e a c h t e 5 4 a n t w o o r d d e 51 g e a n t w o o r d e 5
w a c h t t e 18 g e w a c h t e 6 z u c h t t e 16 g e z u c h t e 7 k o s t t e 11 g e k o s t e 8 p r a a t t e 11
g e p r a t e 9 10 t r a c h t t e l u i d d e 9 7 g e t r a c h t e g e l u i d e 11 b r a n d d e 5 g e b r a n d e 12
m e l d d e 5 g e m e l d e 13 u i t b r e i d d e u i t g e b r e i d e 12 14 a f l e i d d e a f g e l e i d e 5 15

oprichtte opgerichte 4 16 aanduidde aangeduide 2 toelichting bij tabel 6 1 deze o p p o s i t i e i s i n z e k e r e z i n v a n e e n a n d e r e o r d e d a n d e v o r i g e e e n v a n d e c o n c u r r e n t e n i n c a s u d e a t t r i b u t i e f g e b r u i k t e z e s d e v o r m i s e e n n i e t w e r k w o o r d e l i j k e v o r m d i e g e s p e l d w o r d t v o l g e n s d e g e w o n e s p e l l i n g r e g e l s v a n o p e n e n g e s l o t e n l e t t e r g r e e p m e t w e g l a t i n g v a n e e n k l i n k e r t e k e n c f r d e l e t t e r d i e f i n l e t t e r s t a d v a n k o o r e m a n t o c h s p e e l t o o k h i e r d e c o n c u r r e n t i e e e n r o l 2 d e z e o p p o s i t i e k o m t v o o r b i j z w a k k e w e r k w o o r d e n w a a r v a n d e s t a m e i n d i g t o p d o f t e n v o o r a f g e g a a n w o r d t d o o r e e n v o o r v o e g s e l u i t d e r e e k s a a n b e g e h e r o n t o v e r v e r v o o r d e z e o p p o s i t i e p a r e n s t a a n i n h e t b o v e n s t e d e e l v a n d e t a b e l d u b b e l o m k a d e r d 6 4 3 h e t a a n t a l o p p o s i t i e s b e d r a a g t 1 3 d a a r v a n z i j n e r s l e c h t s 2 v o l l e d i g v e r d e r z i j n e r 9 w a a r b i j e e n v a n b e i d e v o r m e n o n t b r e e k t e n t e n s l o t t e o o k 2 d i e h e l e m a a l n i e t v e r t e g e n w o o r d i g d z i j n d e v e r h o u d i n g i n a a n t a l l e n z i e t e r u i t a l s v o l g t v o o r d e t y p e s 8 t g o 5 v o o r d e t o k e n s 5 0 t g o 2 2 a l b i j a l e e n z e e r k l e i n a a n t a l 1 4 h e t t w e e d e d e e l v a n d e t a b e l b e v a t e e n l i j s t v a n v o r m e n d i e a l h o e w e l g e e n e c h t e h o m o f o n e n t o c h v o o r v e r w a r r i n g k u n n e n z o r g e n b i j h e t s c h r i j v e n h e t g a a t h i e r w e e r o m z w a k k e w e r k w o o r d e n w a a r v a n d e s t a m e i n d i g t o p d o f t m a a r h e t v o l t o o i d d e e l w o o r d w o r d t h i e r z o a l s g e b r u i k e l i j k i n h e t n e d e r l a n d s g e v o r m d m e t h e t p r e f i x g e w a a r d o o r e e n d u i d e l i j k e n h o o r b a a r v e r s c h i l o p t r e e d t m e t d e 4 d e v o r m b v l e i d d e t g o g e l e i d e e r z i j n s l e c h t s 1 6 w e r k w o o r d e n w a a r b i j d e z e o p p o s i t i e k a n o p t r e d e n s l e c h t s 3 o p p o s i t i e s z i j n v o l l e d i g v a n d e o v e r i g e o n t b r e e k t e e n v a n b e i d e v o r m e n w a a r d o o r d e c o n c u r r e n t i e v e r v a a g t d e v e r h o u d i n g q u a a a n t a l l e n i s h i e r a l s v o l g t v o o r d e t y p e s 1 2 t g o 7 v o o r d e t o k e n s 1 7 0 t g o 4 5 v o o r l o p i g e c o n c l u s i e u i t h e t v o o r g a a n d e z o u d e n w e k u n n e n b e s l u i t e n d a t h e t d t p r o b l e e m v e e l m i n d e r g r o o t i s d a n w e w e l d e n k e n i n u i t d e n b o o g a a r t 1 9 7 5 z i j n e r s l e c h t s 5 6 v o l l e d i g e o p p o s i t i e s a a n w e z i g m e t e e n t o t a l a a n t a l t o k e n s v a n 4 4 0 8 o p e e n t o t a l v a n 1 0 7 0 0 0 w e r k w o o r d s v o r m e n m a a k t d a t 4 1 2 i e d e r e e n w e e t e c h t e r d a t l e e r l i n g e n e n v o l w a s s e n e n v a a k o n b e s t a a n d e i n f e i t e o n m o g e l i j k e v o r m e n s c h r i j v e n a l s j i j v o n d t d a t g e b e u r d t i k h e b g e t e k e n t e n z e l k e w e r k w o o r d s v o r m d i e q u a u i t s p r a a k e i n d i g t o p t w o r d t v o o r v e l e t a a l g e b r u i k e r s e e n p r o b l e e m g e v a l s p e l l i n g o n d e r w i j s h e e f t h e n v o o r a l o n z e k e r g e m a a k t w a a r d o o r z e o n n o d i g e o n z i n n i g e f o u t e n g a a n p r o d u c e r e n d e n e g a t i e v e i n v l o e d v a n 3 j a a r s p e l l i n g o n d e r w i j s i n d e l a g e r e s c h o o l i s o v e r t u i g e n d a a n g e t o o n d i n a s s i n k 1 9 8 0 e n i n p e e t e r s p e r m a n s 1 9 8 2 e e n a n d e r e b e n a d e r i n g k l a n k z u i v e r v s n i e t k l a n k z u i v e r h e t d t p r o b l e e m k a n o o k b e n a d e r d w o r d e n v a n u i t h e t o o g p u n t k l a n k z u i v e r o f n i e t k l a n k z u i v e r s p e l l e n i k b e p e r k d e z e b e g r i p p e n h i e r t o t d e s p e l l i n g v a n w e r k w o o r d e l i j k e u i t g a n g e n m e t t d d t t e d e t t e d d e v a a k i s e e n k l a n k z u i v e r e s p e l l i n g j u i s t v a a k o o k n i e t b v i k w e e t t g o i k w o r d j i j h o o r t t g o h i j v i n d t i k m a a k t e i k m o c h t i k s t e l d e t g o i k p r a a t t e i k l e i d d e h i j s t o n d w i j h o o r d e n w i j b e r e i k t e n t g o w i j l e i d d e n w i j v e r w a c h t t e n g e d a c h t t g o g e p r o b e e r d d e d e r d e v o r m i s v a n z e l f s p r e k -

end altijd klankzuiver 65 hoe ligt nu de verhouding klankzuivere niet klankzuivere werkwoordsvormen in het nederlands een klein onderzoek met 5028 werkwoordsvormen dat betekent ongeveer 28 500 woorden gescreven te tekst uit vrije opstellen van de lagere school leverde de volgende resultaten op 5 tabel 7 geeft in absolute getallen en in de verdeling van klankzuivere en nietklankzuivere vormen per werkwoorde lijke vorm als categorie en dat zowel voor types als voor tokens tabel 7 verdeling van klankzuivere en nietklankzuivere werkwoordsvormen in absolute aantallen en in types tokens

kz nk7 totaal	kz nkz totaal	n	58	5	63	346	77	423	1	92	c	7	93	7	50	81	80	18	20	8	32																																											
n	72	7	79	411	36	447	2	91	14	8	86	9	40	91	95	8	05	8	80	n	243	243	1	185	1	185	3																																					
100	28	93	100	23	32	n	164	31	195	1	449	298	1	747	4	84	11	15	89	23	21	82	95	17	05	34	38	n	99	8	107	801	9	810	5	92	53	7	47	12	74	98	89	1	11	15	94	n	99	54	153													
370	100	470	6	64	71	35	29	18	21	78	73	21	27	9	25	n	735	105	840	4	562	520	5	082	to taal	87	50	12	50	100	89	77	10	23	100	to e l i c h t i n g	b i j t a b e l	7	h e t	m e r e n d e e l	v a n	d e	n i e t	k l a n k	z u i v e r e	v o r m e n	i s	t e	v i n d e n	b i j	d e	z e s d e	v o r m	v o l t o o i d	d e e l	w o o r d	o p	d e	v i e r d e	v o r m	s c o o r t	e v e n e e n s	r e d e l i j k	h o o g

de derde vorm is zoals reeds gezegd steeds klankzuiver qua tokens is ook de eerste vorm in redelijke mate aanwezig toch blijkt uit de totale n dat slechts 1 op 8 a 10 vormen niet klankzuiver zijn 66 op basis van de procentuele spreiding van de werkwoordsvormen kunnen de percentages klankzuiver niet klankzuiver omgerekend worden ten opzichte van het geheel aan werkwoordsvormen zo wordt het aandeel eerste vormen 7 50 v erde e l d met de v e r d e e l s l e u t e l 92 07 7 93 i n 6 91 k l a n k z u i v e r e n 0 59 n i e t k l a n k z u i v e r t a b e l 8 g e e f t e e n v o l l e d i g o v e r z i c h t v a n d e p r o c e n t u e l e s p r e i d i n g k l a n k z u i v e r e e n n i e t k l a n k z u i v e r e v o r m e n v o o r t y p e s e n v o o r t o k e n s o v e r h e t g e h e e l v a n d e w e r k w o o r d e l i j k e v o r m e n t a b e l 8 p r o c e n t u e l e s p r e i d i n g v a n k l a n k z u i v e r e e n n i e t k l a n k z u i v e r e v o r m e n o v e r h e t g e h e e l v a n w e r k w o o r d s v o r m e n t y p e s t o k e n s k z n k z k z n k z 1 6 91 0 59 6 81 1 51 2 8 57 0 83 8 09 0 71 3 28 93 23 32 4 19 52 3 69 28 52 5 86 5 11 79 0 95 15 76 0 18 6 11 78 6 43 7 28 1 97 t o t a a l 87 50 12 50 89 78 10 23 e n w a t n u m e t d e z e g e t a l l e n m e t d e z e u i t g e b r e i d e c i j f e r g e g e v e n s h e b i k g e t r a c h t h e t d t p r o b l e e m w a t n a d e r t e o m s c h r i j v e n i k m e e n d a t w e i n h e t s p e l l i n g o n d e r w i j s r e k e n i n g m o e t e n h o u d e n m e t d e f r e q u e n t i e v a n w e r k w o o r d e n e n v a n m o e i l i j k e w e r k w o o r d s v o r m e n i n h e t g e w o n e n e d e r l a n d s d a t d i t n i e t a l t i j d g e b e u r t w i l i k e v e n i l l u s t r e r e n a a n d e h a n d v a n e e n c o n c r e e t v o o r b e e l d n l d e s p e l l i n g p r o e f v a n h e t i n t e r d i o c e s a a n p r o e f w e r k n i v e a u e i n d e b a s i s o n d e r w i j s 1 982 6 d e p r o e f b e s t a a t u i t 20 v o r m e n w a a r v a n 6 w e r k w o o r d s v o r m e n d a t b e t e k e n t 30 d a a r w a a r d e g e w o n e v e r h o u d i n g 17 83 i s d e a a n t e v u l l e n w e r k w o o r d s v o r m e n z i j n h a d v o n d l i c h t t e g e b e u r t b e r o k k e n d s t o o t t e n d e t w e e l a a t s t e v o r m e n k o m e n a l s d u s d a n i g n i e t v o o r i n u i t d e n b o o g a a r t 1 975 d e f r e q u e n t i e v a n d e o v e r i g e i s h a d 1 589 v o n d 149 l i c h t t e 5 g e b e u r t 6 9 a l s w e d e z e w e r k w o o r d s v o r m e n o n d e r b r e n g e n i n t a b e l 8 b i j d e t y p e s d a n k r i j g e n w e h e t v o l g e n d e s c h e m a z i e

tabel 9 67 tabel 9 spellingtoets en spreiding van vormen verdeling van types kz nkz 1 2 8 57 gebeurt 3 4 3 69 had vond lichte 5 0 95 stooten 6 6 43 berokkend toelichting bij tabel 9 1 vijf op zes vormen zijn niet klankzuiver dat betekent 83 33 de normale verhouding is 12 50 voor de types 2 de verdeling van vormen is erg vreemd geen enkele eerste vorm een tweede vorm klankzuiver drie niet klankzuivere vierde vormen een niet klankzuivere vijfde en een niet klankzuivere zesde vorm het is mij niet duidelijk op basis waarvan deze vormen gekozen werden 3 van de totale spellingvaardigheid van werkwoorden wat betreft klankzuiver niet klankzuiver wordt nauwelijks 20 getest om precieze zijn 19 64 wat kan je dan uit de goede of slechte prestatie van een leerling besluiten mijn keldat hij op deze kramakkelijke toets goed of slecht gepresteerd heeft besluit met cijfers getallen en procenten losje geen spellingproblemen op daarvan ben ik me maar al te goed bewust ze kunnen ons echter wel een beeld geven van de precieze plaats en omvang van het dtp probleem dit artikel bevat een eerste reeks gegevens ivm frequentie van werkwoordsvormen van opposities van klankzuivere en niet klankzuivere vormen het grootscheepse onderzoek naar deze gegevens in geschreven kindertaal dat momenteel aan de gang is moet erg betrouwbare gegevens eerstrekken die ons in staat zullen stellen om een meer efficiënte aanpak van dit onderdeel van de spelling op te stellen een stap in die richting zet p van herck in zijn bijdrage aan deze bundel want nog altijd kan gesteld worden dat de hele spellingopbouw in taalmethoden van de lagere school p gekarakteriseerd kan worden als onsystematisch ondoordacht niet wetenschappelijk gefundeerd inefficiënt willekeurig en onverantwoord spellingwijzer leidraad p 65 in die chaotische toestand van het spellingonderwijs zou ik graag orde op zaken gesteld zien ik ben ervan overtuigd dat deze en latere cijfergegevens daartoe kunnen bijdragen maar ik weet ook dat zoiets niet zomaar voor morgen is wie ze ik ook weer der glaupe is t schwerner zu erschuttern als das wissen jef pepermans swaenebeecklaan 29 2232 s gravenwezel noten 1 er bestaat in feite helemaal geen d t f o u t net zomin als er een d t r e g e l zou bestaan in het nederlands in het spellingstelsel van het werkwoord bestaat een stel regels voor de vorming van de verschillende werkwoordsvormen verschillende personen enkelvoud en meervoud tegenwoordige en verleden tijd deelwoorden zo wordt de tweede vorm 2de en 3de persoon enkelvoud van de tegenwoordige tijd gevormd door toevoeging van een t bij de stam van het werkwoord wanneer de stam reeds eindigt op t wordt de toegevoegde t niet geschreven wanneer de stam op de i n d i g t k r i j g je de be ruchte dt vorm zo bestaat er ook een stel regels voor de vorming van verleden tijd en voltooid deelwoord van zwakke werkwoorden door toevoeging van het suffix te of de en t of d op die manier ontstaan grammaticaal bepaalde homofonen dwz verschillende schrijfwijzen voor eenzelfde klankvorm vermits de term d t f o u t nu eenmaal sterk ingeburg-

erdis gebruik ik hem ook in dit artikel 2 voor logistieke en technische hulp dank ik prof willy martin kulia paul van herck en zijn medewerkers psycho pedagogisch centrum van de stad antwerpen roger janssen c bluia en mijn eerste jaars studenten pholns 1982 1983 pius x antwerpen 3 een analoog onderzoek gebeurde met bestand c 10 000 werkwoorden kindertaal de resultaten daarvan vermeldt p van herck in zijn bijdrage aan deze bundel 4 de tegenstelling klank zuivernietklank zuivertreedt in feite ook op bijwerkwoorden als hebben tobben ik heb ik tob en liggen ik lig leerlingen blijken het daarmee echter veel minder moeilijk te hebben redenen daarvoor zijn alleszins om de lage frequentie van deze vormen en het kleine aantal werkwoorden maar mogelijk speelt ook de maatschappelijke waardering een rol tilt men over het algemeen niet zwaarder aan de vorm ik wort dan aan de vorm ik heb 5 een onderzoek op grotere schaal 100 000 werkwoordsvormen is volop aan de gang de resultaten ervan zullen najaar 83 bekend zijn en onder een of andere vorm in vonk verschijnen 6 ik ga hiervoor bij aan de manier waarop deze toets geconstrueerd is multiple choice met verwarrende woordbeelden woordverminking ingewikkelde antwoordprocedure enz en de mogelijke negatieve invloed daarvan op de spellingvaardigheid van de leerling bibliografie assink e h m het probleem van het schrijven van werkwoordsvormen bekeken door een onderwijspsychologische bril in tijdschrift voor taalbeheersing 1980 2 1 31 45 boogaart p c uit den red woordfrequenties in geschreven en gesproken nederlands oosthoek scheltema holkema utrecht 1975 geest a van der w swuste j raevens spelling wijzer malmberg den bosch 1978 praxis reeks deel 14 peeters b j pepermans werkwoordsvormen a f l e r e n om bij te l e r e n in vonk 1982 1 4 14 70